

KERUMITAN SEBUTAN BUNYI VOKAL DAN DIFTONG BAHASA MELAYU OLEH PELAJAR ARAB

JASAH JUMAYZA AHMAD
jasahjumayza.ahmad@gmail.com

SYAFIKA ATIKA OTHMAN
p96642@siswa.ukm.edu.my

SHARIFAH RAIHAN SYED JAAFAR
s_raihan@ukm.edu.my

Universiti Kebangsaan Malaysia

ABSTRAK

Kajian ini membincangkan kerumitan sebutan bunyi vokal bahasa Melayu dalam kalangan pelajar Arab. Perbezaan antara vokal Melayu dengan Arab mewujudkan kerumitan dalam sebutan pelajar Arab yang mempelajari bahasa Melayu. Vokal Arab yang hanya mengandungi tiga vokal asas, iaitu /ا/, /و/ dan /ي/ telah menimbulkan masalah dalam kalangan pelajar Arab dalam menghasilkan vokal lain yang wujud dalam sistem vokal bahasa Melayu. Data kajian ini diperolehi daripada temu bual bersama dengan sepuluh orang pelajar Arab yang menuntut di Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) yang wajib mengambil dan lulus kursus bahasa Melayu. Pelajar Arab yang ditemu bual dikehendaki menyebut dua bentuk leksikal yang disediakan, iaitu hanya satu leksikal dan leksikal yang diikuti dengan leksikal lain dalam ayat. Perbezaan bentuk bunyi yang berlaku dalam representasi permukaan dengan representasi dalaman kata yang dihasilkan oleh pelajar Arab di UKM dijelaskan dengan menggunakan teori Transformasi Generatif (TG). Hasil kajian menunjukkan sememangnya pelajar Arab yang ditemu bual mengalami kerumitan dalam sebutan bunyi vokal. Ini dapat dilihat melalui proses fonologi yang terlibat, iaitu proses perendahan, peninggian dan peleburan vokal seperti dalam /teŋoʔ/ → [tiŋoʔ], /hudʒan/ → [hodʒan] dan /gərai/ → [giri]. Kerumitan dalam penghasilan bunyi vokal bahasa Melayu dalam kalangan pelajar Arab mungkin berbeza atau sama dengan pelajar asing dari negara lain. Hasil kajian ini mungkin berguna kepada guru-guru bahasa Melayu yang terlibat dalam pengajaran dan pembelajaran pelajar asing.

Kata kunci: bahasa Melayu, bahasa Arab, vokal, diftong, fonologi.

VOWELS AND DIPHTHONGS PRONUNCIATION DIFFICULTIES AMONG ARAB STUDENTS

ABSTRACT

This research discusses vowels and diphthong pronunciation difficulties among Arab students. The differences between Malay and Arab vowels cause pronunciation difficulties among Arab students learning Malay. Three basic vowels only in Arab namely, /ا/, /و/ and /ي/ have created problem to Arab students in producing other vowels contain in the Malay vowel system. Data in this research was obtained from the interviews with ten Arab students who are currently

enrolled as students in the National University of Malaysia and are compulsory sit and pass bahasa Melayu course. Arab students who were interviewed need to pronounce two types of lexical that is, just only one lexical and lexical with other lexical in a sentence. The sounds differences occur in the surface representation of the word from its underlying produced by the Arab students are explained by applying Transformational Generative (TG) theory. The findings show that Arab students are indeed having difficulties in vowels pronunciation. This could be seen from phonological processes involved namely, vowel lowering, raising and coalescence, as in /teŋoʔ/ → [tiŋoʔ], /hudʒan/ → [hodʒan] dan /gərai/ → [giri]. Difficulties in producing vowels in Malay among Arab students perhaps are different or similar with other foreign students from other countries. The output obtained from this research might be useful to language teachers who involve in teaching and learning foreign students.

Keywords: Malay, Arab, vowel, diphthong, phonology.

PENGENALAN

Pelajar berbangsa Arab yang mewakili benua Timur Tengah merupakan antara pelajar asing yang melanjutkan pengajian di Malaysia dan memilih Universiti Kebangsaan Malaysia sebagai salah satu antara pilihan mereka. Ini dibuktikan oleh kajian oleh Hair Awang, Zaimah dan Izzurazlia (2012) ke atas 369 orang pelajar asing di mana seramai 90 orang pelajar adalah dari timur tengah, khususnya dari Iraq dan Iran yang mengikuti pengajian di peringkat Doktor Falsafah dan seramai 74 orang pula mengikuti pengajian di peringkat sarjana. Jumlah keseluruhannya adalah seramai 164 orang iaitu 44.44%.

Pelajar asing yang mendaftar di universiti Malaysia diwajibkan untuk mengambil kursus bahasa Melayu di institusi pengajian tinggi masing-masing. Ini termaktub dalam Akta Pendidikan 1996 dan Akta Institusi Pendidikan Tinggi Swasta 1996 dalam tempoh dan jangka masa yang telah ditetapkan oleh Agensi Kelayakan Malaysia (MQA). Matlamat pembelajaran ini adalah untuk membolehkan pelajar asing menguasai kemahiran asas berbahasa Melayu supaya mereka dapat menjalani kehidupan sosial di Malaysia dengan lebih baik. Agensi Kelayakan Malaysia atau *Malaysia Qualifications Agencies* (MQA) telah menggariskan hasil pembelajaran yang perlu dicapai dalam Sukatan Pelajaran Bahasa Kebangsaan yang dikhususkan kepada pelajar asing seperti mengetahui sistem bunyi, sistem ejaan rumi, kosa kata dan tatabahasa Melayu, boleh mendengar dan memahami pertuturan dalam pelbagai situasi harian, bertutur dalam pelbagai situasi harian, membaca dan memahami bahan-bahan bacaan yang mudah serta boleh melahirkan idea dan perasaan secara lisan dan tulisan (Sukatan Pelajaran Bahasa Kebangsaan, MQA 2005:11) (Siti Saniah, 2013).

Sukatan pelajaran tersebut membantu pelajar asing dalam pembelajaran bahasa Melayu, termasuklah sistem bunyi bahasa. Sistem bunyi melibatkan bunyi vokal dan konsonan. Vokal dalam bahasa Arab hanya terdiri daripada tiga vokal asas sahaja, iaitu /ي/, /و/ dan /ا/. Ini memberi kesan kepada pelajar Arab apabila mereka mempelajari sistem vokal bahasa Melayu. Pelajar Arab menghadapi kerumitan dalam melafazkan vokal dalam bahasa Melayu, khususnya diftong, iaitu apabila dua deretan vokal hadir serentak. Bunyi diftong terhasil apabila bunyi vokal yang hadir selepas bunyi vokal sebelumnya menggeluncur ke arah vokal yang mula-mula hadir tanpa menunjukkan sebarang puncak kelantangan (Teoh 1994; Zaharani 2005). Ketiadaan puncak kelantangan semasa penghasilan bunyi diftong menjadikan bunyi tersebut sebagai satu suku kata sahaja.

Maka, oleh sebab itu, kajian yang dijalankan ini bertujuan untuk mengenal pasti sebutan bunyi vokal dan diftong bahasa Melayu oleh pelajar Arab. Dalam setiap penyebutan bunyi vokal dan diftong pasti akan memperlihatkan perbezaan penyebutannya. Perbezaan ini akan

diteliti dan dianalisis dengan menggunakan rumus fonologi Transformasi Generatif (TG). Dalam kajian ini, sebutan semua bunyi vokal dan diftong yang mengalami perubahan apabila disebut oleh pelajar Arab akan diteliti. Pewajaran sebutan bunyi vokal dan diftong dipilih untuk dikaji kerana wujudnya perbezaan yang ketara dalam sistem vokal bahasa Melayu standard dan bahasa Arab, seperti yang akan dibincangkan dalam bahagian inventori fonem bahasa Melayu dan bahasa Arab dalam kajian ini.

KAJIAN LEPAS

Kajian berkenaan pembelajaran bahasa Melayu oleh penutur bukan Melayu dan juga penutur asing telah lama mendapat perhatian oleh pengkaji lepas. Antaranya ialah kajian oleh Yong Chyn Chye dan Vijayaletchumy (2012), Khuzaiton dan Thana (2014), Lim Hui Woan dan Lim Su Hui (2017). Kajian oleh Yong Chyn Chye dan Vijayaletchumy (2012) berfokus kepada analisis kesilapan ortografi bahasa Melayu dalam kalangan pelajar asing. Kajian ini menunjukkan kesilapan fonologi yang sering dilakukan oleh pelajar asing, iaitu kesilapan penukaran fonem dengan fonem lain. Lima aspek asas ditekankan dalam kaedah ini ialah kata asas angka, kata tanya, kata komunikasi, kata ganti nama diri dan kata sapaan. Kesilapan ini adalah berbeza berdasarkan faktor latar belakang demografi responden.

Manakala kajian Khuzaiton dan Thana (2014) berfokus kepada pengalaman mengajar bahasa Melayu kepada penutur asing yang terdiri daripada pelajar dan pengajar asing di Universiti Malaysia Kelantan (UMK). Dapatan kajian menunjukkan bahawa penutur masih lemah dalam berkomunikasi dengan lancar dan belum fasih sepenuhnya. Penutur asing memerlukan dorongan dan motivasi untuk menguasai bahasa Melayu dengan baik. Kajian tersebut hanyalah mengkaji secara umum tanpa pengkhususan mengenai masalah sebutan yang diujarkan.

Terdapat kajian yang meneliti sebutan konsonan dan vokal bahasa Melayu oleh penutur Cina (*ChinMalay*), iaitu kajian oleh Lim Hui Woan dan Lim Su Hui (2017). Kajian ini membandingkan penghasilan sebutan kesemua subjek yang dipilih dengan berlatar belakang pendidikan sekolah rendah dan menengah. Terdapat variasi penghasilan konsonan dan vokal Melayu oleh penutur dewasa Cina di Malaysia yang melibatkan beberapa proses fonologi utama. Antaranya ialah deviasi konsonan nasal-*n* dan konsonan getaran-*r*, aspirasi konsonan plosif tak bersuara-*p*, *t*, *k* dan konsonan afrikat tidak bersuara-*tʃ* serta pengguguran konsonan akhir frikatif-*h* dan konsonan sisian-*l*. Variasi vokal yang wujud pula disebabkan oleh penggunaan vokal Melayu standard dan vokal Melayu baku seperti [e → i] dan [ə → a].

Berdasarkan kesemua kajian lepas yang meneliti kesalahan sebutan hanyalah secara umum sahaja. Kajian mengenai masalah sebutan dalam pertuturan penutur asing dalam menuturkan bahasa Melayu seharusnya diteliti perubahan sebutannya yang mungkin melibatkan segmen-segmen tertentu dalam kata. Analisis secara teoritikal dapat memperlihatkan perubahan sebutan yang berlaku menerusi representasi dalaman kepada representasi permukaan. Kajian-kajian lepas kebanyakannya meneliti semua aspek konsonan dan vokal secara pernyataan umum sahaja, iaitu hanya menyatakan sahaja perubahan sebutan. Aspek perbezaan sistem bunyi atau fonem antara bahasa Melayu dan bahasa Arab dikatakan sering menjadi fokus pengkaji-pengkaji bahasa di Malaysia (Majdan, Shahidi & Rahim. 2019).

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini merupakan sebuah kajian kualitatif yang dapat didefinisikan sebagai kaedah berbentuk deskriptif, berupa kata-kata lisan atau tulisan tentang tingkah laku manusia yang dapat diamati (Taylor & Bogdon, 1984). Menurut Patton (1990), kaedah ini terbahagi kepada tiga jenis, iaitu pemerhatian, temu bual dan juga bahan tertulis. Data dalam kajian ini dikumpulkan melalui kaedah kepustakaan dan kaedah lapangan. Kaedah kepustakaan ialah kaedah yang digunakan oleh penyelidik untuk mendapatkan data dan bukti melalui kajian ke atas dokumen dan rekod-rekod yang sedia ada (Mohd Shaffie, 1991). Kaedah ini dapat membantu dalam mendapatkan definisi-definisi konsep yang berkaitan dengan kajian seperti proses-proses fonologi. Norfazila Hamid (2019) menyatakan bahawa kaedah ini juga dapat membantu dalam memperoleh kosa ilmu utama berhubung kajian yang telah dilakukan oleh pengkaji terdahulu tentang topik yang hendak dikaji. Oleh itu, kaedah ini digunakan untuk memperoleh maklumat tentang perbandingan bunyi vokal dalam bahasa Melayu dengan bahasa Arab.

Sementara itu, data yang dikumpul daripada kajian lapangan telah diperolehi melalui kaedah soal selidik, daftar kata dan temu bual. Kaedah soal selidik dilaksanakan untuk mengetahui aspek yang mempengaruhi pertuturan bahasa Melayu seseorang responden itu. Dalam kajian ini, seramai sepuluh orang pelajar berbangsa Arab dipilih secara rawak bagi meneliti bentuk penyebutan sesuatu perkataan itu. Borang soal selidik telah dibina dan dibahagikan kepada dua bahagian, iaitu bahagian pertama adalah berkenaan maklumat demografi responden seperti jantina, negara asal, bangsa, tahap pendidikan dan tempoh menetap di Malaysia. Maklumat sedemikian penting bagi melihat pengaruh demografi responden dalam menuturkan BM. Manakala, bahagian kedua adalah mengenai latar belakang bahasa Melayu responden. Latar belakang tentang bahasa Melayu ini meliputi kecekapan penutur pelajar Arab tersebut terhadap bahasa Melayu. Kecekapan ini dilihat dari segi kecekapan dalam kemahiran bertutur, menulis, membaca dan mendengar. Setiap kemahiran itu perlu diketahui agar dapat dikaitkan dengan kefasihan mereka dalam menuturkan bahasa Melayu.

Selain itu, kaedah daftar kata turut digunakan. Daftar kata yang terdiri daripada dua jenis data leksikal, iaitu leksikal yang mengandungi vokal tunggal, iaitu /a/, /e/, /i/, /o/, /u/ dan /ə/ dan vokal diftong, iaitu /aj/, /aw/ dan /oj/ telah disediakan. Leksikal-leksikal yang mengandungi vokal tunggal mahupun diftong ini telah disediakan dalam dua bentuk, iaitu dalam bentuk leksikal semata-mata dan juga leksikal dalam ayat. Pewajaran penyediaan dua bentuk leksikal ini adalah bertujuan untuk mendapatkan sebutan yang sebenar daripada pelajar Arab. Penyebutan satu-satu vokal itu dalam leksikal semata-mata mungkin tidak begitu ketara perubahan bunyi yang dihasilkan. Namun, sekiranya leksikal itu diletakkan dalam satu ayat penuh, perubahan sebutan boleh berlaku kerana fokus bacaan bukan kepada satu leksikal sahaja, tetapi kepada satu ayat. Leksikal dalam daftar kata yang disediakan terdiri daripada bunyi vokal yang hanya hadir pada suku kata pertama dan ada juga vokal yang hadir pada suku kata kedua sahaja serta terdapat juga vokal yang hadir pada kedua-dua suku kata. Melalui kaedah daftar kata ini, setiap perubahan dalam sebutan yang berlaku ke atas setiap perkataan yang diujarkan dapat dikenal pasti.

Akhir sekali ialah kaedah temu bual. Pelajar berbangsa Arab yang mempelajari bahasa Melayu di UKM ditemu bual. Pelajar Arab yang ditemubual telah diminta menyebut setiap leksikal dan ayat yang telah disediakan. Kesemua perbualan ini dirakam untuk memudahkan rakaman tersebut didengar semula dan ditranskripsikan. Dengan ini, setiap sebutan itu dapat diteliti dan proses fonologi yang berlaku juga turut dapat dikenal pasti.

INVENTORI FONEM VOKAL BAHASA MELAYU

Menurut Yunus (1980), bahasa Melayu standard mempunyai enam fonem vokal, iaitu /i/, /e/, /a/, /o/, /u/ dan /ə/. Manakala terdapat tiga alofon yang juga digunakan oleh sesetengah penutur sebagai variasi kepada vokal-vokal standard tersebut seperti bunyi /ɛ/, /ɜ/ dan /ɔ/. Namun begitu, dalam penggunaan BMS pada masa kini, alofon /ɜ/ tidak lagi digunakan dan digantikan penggunaannya dengan vokal /ə/. Oleh itu, jumlah vokal untuk BM moden adalah sebanyak enam fonem vokal standard dan dua alofon. Berikut adalah jadual bagi fonem vokal bahasa Melayu:

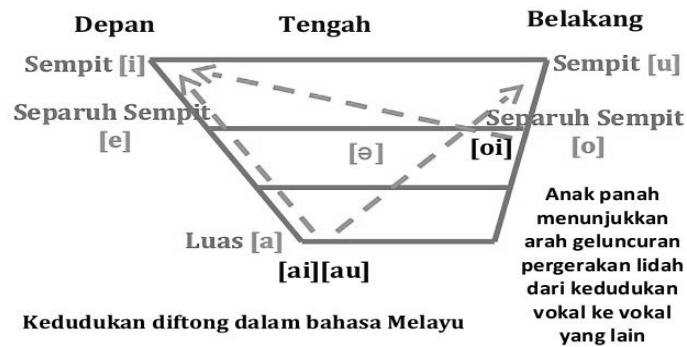
JADUAL 1. Sistem Bunyi Vokal Bahasa Melayu

Darjah keterbukaan mulut	Bentuk bibir	Daerah Artikulasi		
		depan lidah	tengah lidah	belakang lidah
Sempit	Bundar			u
	Tidak bundar	i		
Separuh sempit	Bundar			o
	Tidak bundar	e	ə	
Separuh luas	Bundar			
	Tidak bundar	ɛ		ɔ
Luas	Bundar			
	Tidak bundar		a	

(Sumber : *Roshidah, 2015*)

Semua bunyi vokal adalah bersuara kerana tiada sekatan dan penyempitan berlaku di antara daerah artikulasi dan artikulator semasa penghasilannya. Bagi penghasilan bunyi vokal, lidah, bibir dan rahang bergerak aktif. Kedudukan lidah dan bentuk bibir ketika menghasilkan bunyi vokal menentukan vokal yang diujarkan. Menurut Nurul Aznina dan Sharifah Raihan (2017), kedudukan lidah sangat penting dalam penghasilan bunyi vokal dan diftong yang menggabungkan dua vokal dalam satu puncak kelantangan. Contohnya, kedudukan lidah ketika menghasilkan vokal /i/ dan /u/ adalah hampir dengan langit menjadikan ia vokal sempit/tinggi. Manakala /a/ pula, kedudukan lidahnya yang rendah dan jauh daripada langit menjadikannya vokal luas/rendah. Selain itu, bibir juga memainkan peranan yang penting dalam menghasilkan bunyi vokal. Bentuk bibir dibahagikan kepada bentuk bundar apabila menghasilkan bunyi-bunyi vokal belakang, sementara bibir akan menjadi hampar apabila menghasilkan bunyi-bunyi vokal depan.

Dalam bahasa Melayu, terdapat tiga jenis diftong yang digunakan, iaitu /aj/, /oj/ dan /aw/. Menurut Catford (1977:215), diftong didefinisikan sebagai dua deretan vokal yang berlainan dalam satu suku kata yang sama. Diftong /aj/ dan /aw/ wujud di posisi suku kata awal dan akhir, manakala diftong /oj/ hanya wujud dalam suku kata akhir terbuka (Zaharani & Teoh, 2005).

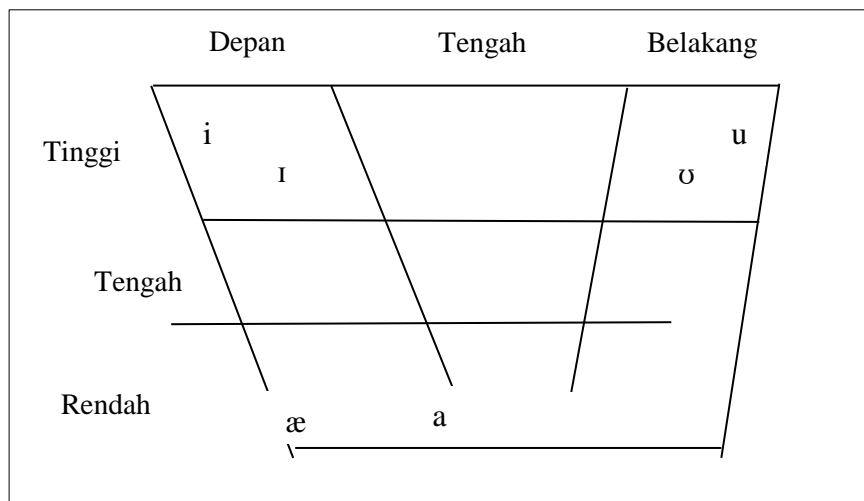

RAJAH 1. Sistem Bunyi Diftong Bahasa Melayu (Sumber: *Norzila. 2013*)

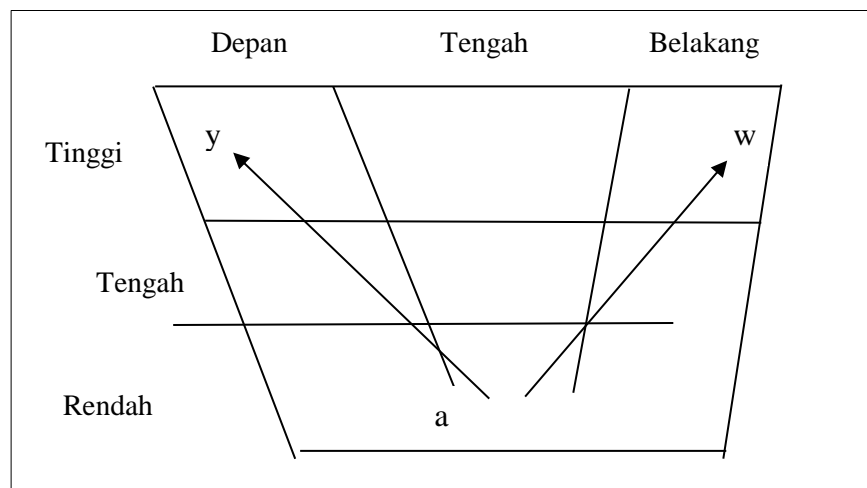
INVENTORI FONEM VOKAL BAHASA ARAB

Berbeza dengan sistem inventori vokal bahasa Melayu, bahasa Arab mempunyai tiga vokal asas, iaitu /ي/, /و/ dan /أ/. Vokal-vokal ini berkembang menjadi vokal pendek (monoftong) dan vokal panjang serta dua bunyi diftong. Bunyi vokal monoftong terdiri daripada tiga vokal panjang dan tiga vokal pendek. Tiga vokal pendek ialah bunyi /i/ atau ي, /u/ atau و dan /a/ atau ا serta vokal panjang /i:/, /u:/ dan /æ/ atau /a:/. Vokal panjang ditandai dengan tanda kepanjangan /:/ yang boleh berperanan sebagai konsonan (IramSabir & Norah, 2014). Kesemua bunyi vokal dalam bahasa Arab adalah bunyi bersuara dan dapat dihasilkan tanpa sebarang halangan dalam mulut.

Vokal pendek dalam bahasa Arab, iaitu bunyi /i, /u/ dan /a/ juga boleh direpresentasikan dengan tanda diakritik, iaitu tanda baris bawah ( ) atau dipanggil kasrah, baris atas (^) atau dipanggil fathah dan tanda depan (') atau dammah. Tanda diakritik ini diletakkan bagi memudahkan pembacaan dan sebagai ganti kepada bunyi vokal. Berikut merupakan sistem inventori vokal bahasa Arab:

RAJAH 2. Sistem Bunyi Vokal Bahasa Arab

RAJAH 3. Sistem Bunyi Diftong Bahasa Arab

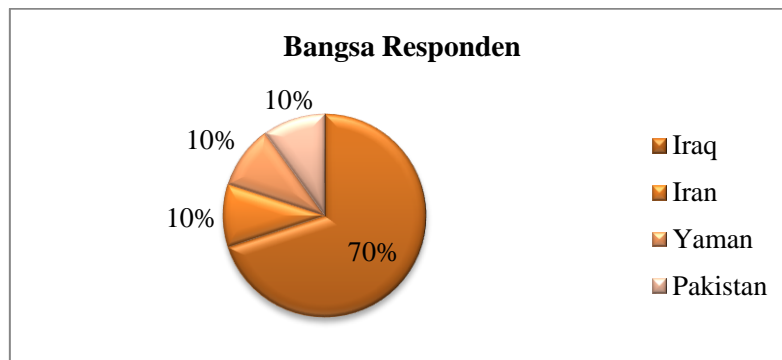
Berdasarkan rajah 3, bunyi diftong dalam bahasa Arab terdiri daripada bunyi /ay/ dan /aw/. Bunyi /ay/ direpresentasikan dengan alofon /y/ berbanding bunyi /i/ dalam menghasilkan bunyi geluncuran [aj] dan bunyi /aw/ pula direpresentasikan dengan alofon /w/ berbanding bunyi /u/. Diftong /ay/ dihasilkan daripada bunyi vokal /a/ dan menggeluncur ke bunyi separuh vokal /y/. Manakala, diftong /aw/ dihasilkan daripada bunyi vokal /a/ yang menggeluncur ke bunyi separuh vokal /w/.

Berdasarkan sistem vokal bahasa Arab pada rajah 2, ternyata bahasa Arab tidak mempunyai vokal schwa /ə/ yang wujud dalam sistem vokal bahasa Melayu. Diftong bahasa Arab pula hanya terdapat bunyi /aj/ dan /aw/ sahaja seperti yang ditunjukkan dalam rajah 3. Berbeza dengan bahasa Melayu yang mempunyai tiga jenis diftong, iaitu /aj/, /aw/ dan /oj/. Dengan ini, dapatlah dinyatakan bahawa sistem vokal bahasa Melayu dan bahasa Arab mempunyai beberapa perbezaan. Pertama, vokal bahasa Melayu lebih banyak berbanding bahasa Arab. Vokal dalam bahasa Melayu ialah vokal /i/, /e/, /u/, /o/, /a/, /ə/, /ε/ dan /ɔ/. Vokal bahasa Arab pula ialah /ي/, /و/ dan /ا/ atau /i/, /u/ dan /a/. Kedua, terdapat vokal bahasa Melayu yang tidak wujud dalam bahasa Arab, iaitu vokal [ə] yang menjadi vokal lazim dalam bahasa Melayu. Ketiga, bahasa Arab mempunyai vokal panjang dan vokal pendek, manakala bahasa Melayu tidak mempunyai vokal panjang. Vokal panjang dalam bahasa Arab ialah /i:/, /u:/ dan /a:/. Begitu juga dengan diftong yang memperlihatkan bunyi /oj/ yang tidak wujud dalam inventori vokal bahasa Arab. Berdasarkan perbezaan-perbezaan yang wujud antara kedua-dua bahasa tersebut, jelaslah bahawa penutur Arab mengalami kesukaran dalam menyebut bunyi vokal bahasa Melayu, terutamanya bunyi vokal yang tidak wujud dalam MSA.

HASIL DAPATAN DAN PERBINCANGAN

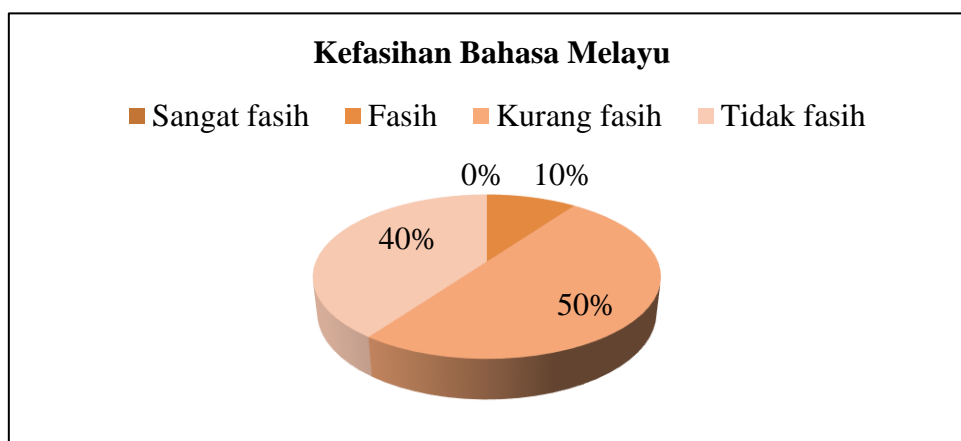
Sebelum proses penganalisan data, demografi responden dan latar belakang pembelajaran bahasa Melayu dihuraikan terlebih dahulu. Kajian ini membataskan jumlah responden hanya kepada 10 orang sahaja. Kebanyakan responden yang dipilih secara rawak merupakan bangsa Iraq. Responden lain terdiri daripada pelajar berbangsa Iran, Yaman dan Palestin. Walaupun responden terdiri daripada bangsa Arab yang berbeza-beza, namun, mereka mempunyai latar belakang bahasa yang sama, iaitu pemerolehan bahasa Inggeris (BI). Kebanyakan responden menggunakan BI sebagai bahasa komunikasi sehari-hari. Hal ini mungkin disebabkan faktor

persekitaran sosial yang mendorong mereka untuk menggunakan BI dan bahasa perhubungan dengan penutur asing yang lain. Rajah 4 berikut menunjukkan peratusan bangsa responden:

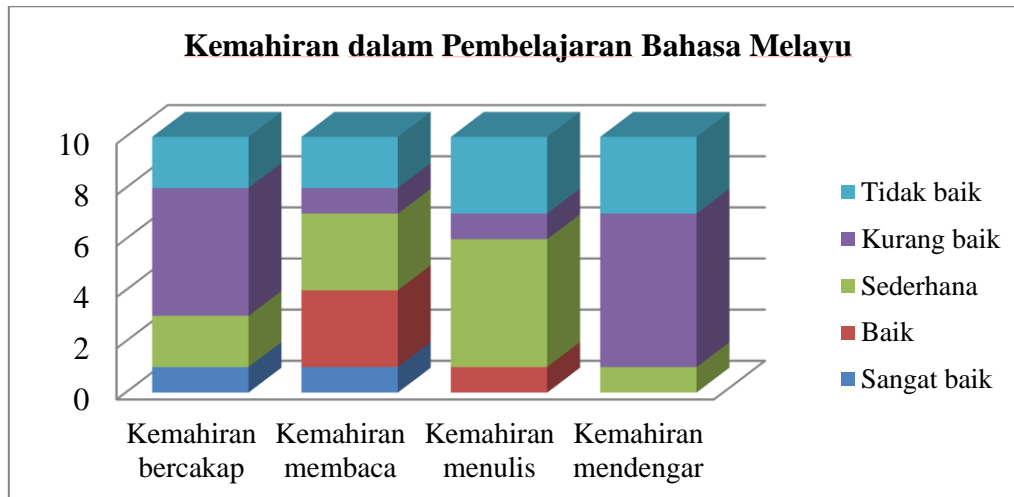
RAJAH 4. Peratusan Bangsa Responden

Seterusnya, kefasihan bahasa Melayu dilihat berdasarkan empat kemahiran asas dalam pembelajaran bahasa Melayu, iaitu kemahiran bertutur, kemahiran mendengar, kemahiran membaca dan kemahiran menulis. Tempoh pembelajaran bahasa Melayu paling lama adalah selama setahun dan paling sekejap ialah empat bulan. Aspek ini merupakan antara faktor yang mempengaruhi masalah sebutan bahasa Melayu oleh pelajar Arab. Hal ini kerana pelajar yang mempelajari bahasa Melayu dalam tempoh yang singkat akan lebih cenderung melakukan masalah sebutan. Mereka mungkin belum dapat mengenal pasti bunyi vokal dan diftong tertentu serta menghadapi kekeliruan bunyi. Mereka juga tidak kerap menggunakan bahasa Melayu dalam kehidupan sehari-hari. Mereka hanya menggunakan bahasa Melayu di dalam kelas pembelajaran bahasa Melayu sahaja. Hal ini juga menyumbang kepada masalah sebutan vokal dan diftong bahasa Melayu. Berikut merupakan tahap kefasihan bahasa Melayu (Rajah 5) dan kemahiran dalam pembelajaran dalam kalangan pelajar Arab berdasarkan empat kemahiran, seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 6:

RAJAH 5. Peratus Kefasihan Bahasa Melayu oleh pelajar Arab

RAJAH 6. Kemahiran dalam Pembelajaran Bahasa Melayu

Rajah 6 menunjukkan tahap kemahiran dalam pembelajaran bahasa Melayu oleh pelajar Arab. Keempat-empat kemahiran tersebut penting dalam pembelajaran bahasa asing. Secara keseluruhannya, kebanyakan responden kurang baik dalam bercakap bahasa Melayu, dapat membaca dengan baik, sederhana dalam menulis dan kurang baik dalam mendengar dan memahami pertuturan bahasa Melayu. Dalam kemahiran bercakap, kebanyakan responden adalah kurang baik. Hal ini berkemungkinan kerana tempoh pembelajaran yang singkat dan tahap kekerapan yang rendah dalam bertutur bahasa Melayu. Kemahiran-kemahiran ini mempengaruhi masalah sebutan vokal dan diftong bahasa Melayu dalam kalangan pelajar Arab.

Hasil dapatan kajian mendapati bahawa pelajar berbangsa Arab sememangnya menghadapi masalah penyebutan vokal dan diftong tertentu dalam menuturkan bahasa Melayu. Bahasa Arab Moden Standard atau Modern Standard Arabic (MSA) digunakan dalam kajian ini bagi perbandingan dengan bahasa Melayu. Hal ini kerana MSA diguna pakai secara meluas dalam situasi formal masyarakat Arab, terutamanya dalam pendidikan (Mohammed A. & Jamal. 2014). Kajian ini hanya berfokuskan kepada bunyi vokal dan diftong yang dilihat lebih mengalami masalah dalam penyebutan berbanding bunyi konsonan.

Proses Peninggian Vokal

Proses fonologi pertama yang berlaku adalah proses peninggian vokal. Proses ini berlaku apabila sesuatu bunyi vokal rendah itu diujarkan menjadi vokal tinggi dalam membunyikan sesuatu perkataan itu. Hal ini dilihat berlaku apabila pelajar Arab cenderung menyebut /i/, iaitu vokal depan tinggi apabila setiap perkataan itu mempunyai vokal depan rendah /e/ dan vokal tengah /ə/ pada suku kata pertama. Berikut merupakan rumus bagi proses peninggian vokal:

- 1) Vokal depan rendah /e/ menjadi vokal depan tinggi [i] apabila berada di suku kata pertama

$$[e] \longrightarrow [i] / k \_ \#$$

$$\left[\begin{array}{l} + \text{depan} \\ - \text{tinggi} \end{array} \right] \longrightarrow \left[\begin{array}{l} + \text{depan} \\ + \text{tinggi} \end{array} \right] / K \_ \#$$

Daftar kata yang telah mengalami proses peninggian vokal ini ialah /teŋoʔ/ dan /merah/ seperti berikut:

Representasi dalaman	/teŋoʔ/	/merah/
Proses peninggian vokal	/tiŋoʔ/	/mirah/
Representasi luaran	[tiŋoʔ]	[mirah]

2) Vokal tengah [ə] menjadi vokal depan tinggi [i] apabila berada di suku kata pertama

$$[ə] \longrightarrow [i] / K \_ \#$$

$$\begin{bmatrix} - \text{depan} \\ - \text{tinggi} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} + \text{depan} \\ + \text{tinggi} \end{bmatrix} / K \_ \#$$

Daftar kata yang telah mengalami proses peninggian vokal ini ialah /bəsar/ dan /səɖʒuʔ/ seperti yang dipaparkan berikut:

Representasi dalaman	/bəsar/	/səɖʒuʔ/
Proses peninggian vokal	/bisar/	/sidʒuʔ/
Representasi luaran	[bisar]	[sidʒuʔ]

Berdasarkan rumus (1) dan rumus (2), didapati bahawa berlaku proses peninggian vokal daripada vokal yang rendah, iaitu /e/ dan /ə/ kepada vokal tinggi /i/. Hal ini kerana tiada vokal depan separuh tinggi /e/ mahupun vokal tengah /ə/ dalam inventori vokal bahasa Arab. Kajian ini memperlihatkan bahawa proses ini tidak dipengaruhi oleh mana-mana konsonan mahupun vokal. Tidak seperti dalam kajian oleh Nursuhada, Ummielmassyuria, Nurul Zafirah, Amirah dan Farah (2017) ke atas dialek Melayu Melaka (DMM) apabila vokal belakang separuh tinggi /o/ yang berada pada posisi suku kata awal berubah menjadi vokal belakang tinggi [u]. Proses ini berlaku apabila vokal /o/ hadir sebelum konsonan /-l/ dan /-k/. Contohnya seperti perkataan /boleh/ menjadi [buleh] dan /pokok/ menjadi [puko/]. Perbezaan ini memperlihatkan kehadiran konsonan mempengaruhi berlakunya peralihan vokal dalam penyebutan sesuatu perkataan dalam DMM tapi tidak pada penutur Arab yang memang tidak dapat membunyikan vokal-vokal rendah ini.

Proses Perendahan Vokal

Proses kedua yang dapat dikenalpasti ialah proses perendahan vokal. Proses ini pula berlaku apabila sesuatu bunyi vokal tinggi itu menjadi vokal rendah semasa mengujarkan sesuatu perkataan itu. Hal ini berlaku apabila pelajar Arab ini diminta untuk menyebut perkataan yang mengandungi vokal belakang tinggi /u/. Mereka dilihat cenderung menyebut bunyi /u/ berubah menjadi vokal belakang separuh tinggi /o/ pada setiap suku kata. Ia boleh dirumuskan seperti berikut:

- 3) Vokal belakang tinggi [u] menjadi vokal belakang separuh tinggi [o] apabila berada di suku kata pertama

$$[u] \longrightarrow [o] / K \text{ \_\_\_\_\_\_ } \#$$

$$\left[\begin{array}{l} + \text{ belakang} \\ + \text{ tinggi} \\ + \text{ bundar} \end{array} \right] \longrightarrow \left[\begin{array}{l} + \text{ belakang} \\ - \text{ tinggi} \\ + \text{ bundar} \end{array} \right] / K \text{ \_\_\_\_\_\_ } \#$$

Daftar kata yang telah mengalami proses perendahan vokal ini adalah seperti berikut:

Representasi dalaman	/hudʒan/	/murid/
Proses perendahan vokal	/hodʒan/	/morid/
Representasi luaran	[hodʒan]	[morid]

- 4) Vokal belakang tinggi [u] menjadi vokal belakang separuh tinggi [o] apabila berada di suku kata akhir

$$[u] \longrightarrow [o] / \text{ \_\_\_\_\_\_ } K \#$$

$$\left[\begin{array}{l} + \text{ belakang} \\ + \text{ tinggi} \\ + \text{ bundar} \end{array} \right] \longrightarrow \left[\begin{array}{l} + \text{ belakang} \\ - \text{ tinggi} \\ + \text{ bundar} \end{array} \right] / \text{ \_\_\_\_\_\_ } K$$

Daftar kata yang telah mengalami proses perendahan vokal ini adalah seperti berikut:

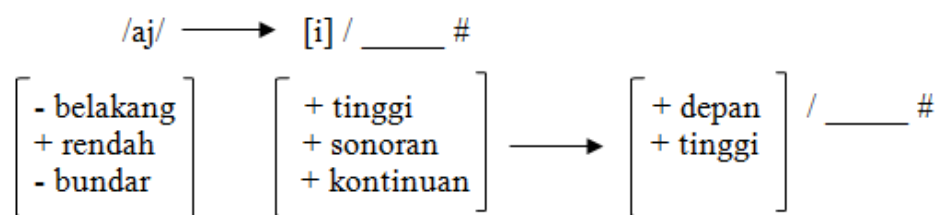
Representasi dalaman	/hidup/	/sajur/
Proses perendahan vokal	/hidop/	/sajur/
Representasi luaran	[hidop]	[sajur]

Berdasarkan rumus (3) dan (4), didapati bahawa pelajar Arab ini cenderung untuk membunyikan vokal belakang separuh tinggi /o/ bagi setiap perkataan yang mempunyai vokal belakang tinggi /u/, sama ada ia berada di suku kata pertama mahupun suku kata akhir tertutup walaupun dalam inventori vokal bahasa Arab tidak wujud vokal belakang separuh tinggi /o/ ini. Hal ini mungkin disebabkan oleh faktor persekitaran seperti pergaulan mahupun proses pembelajaran dalam BM yang menyumbang kepada kekeliruan mereka dalam membezakan bunyi vokal /u/ dan /o/ ini. Proses ini juga berlaku tanpa dikaitkan dengan konsonan yang mendahului mahupun selepasnya seperti yang berlaku dalam proses peninggian vokal.

Proses Peleburan Vokal

Menurut Schane (1973), proses peleburan segmen merupakan proses meleburkan dua penggalan hadir secara berurutan menjadi satu segmen yang mempunyai ciri kedua-dua segmen asal berkenaan. Proses ini juga merujuk kepada proses pemonoftongan. Hal ini bermakna bunyi diftong seperti /aj/ dan /aw/ berubah menjadi satu segmen bunyi, iaitu monoftong. Pelajar berbangsa Arab dilihat mempunyai masalah sebutan diftong /aj/ dan /aw/ dalam bahasa Melayu. Hal ini menimbulkan persoalan berikutan bahasa Arab mempunyai kedua-dua diftong tersebut kecuali bunyi /oj/. Berikut memaparkan rumus beserta data daripada hasil dapatan bagi bunyi diftong:

5) Diftong /aj/ berubah menjadi vokal tinggi [i] apabila berada di suku kata akhir

Daftar kata yang telah mengalami proses perendahan vokal ini adalah seperti berikut:

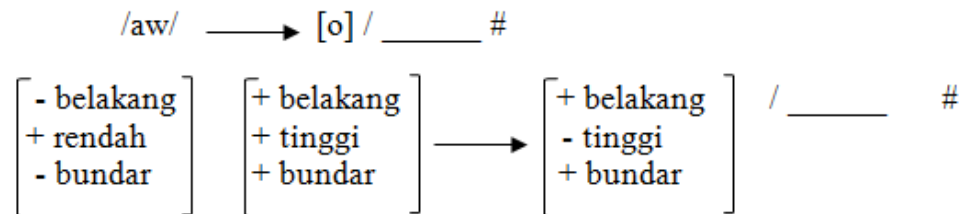
Proses fonologi	gerai	ampai
Representasi dalaman	/geraj/	/ampaj/
Proses perendahan vokal	/giri/	/ampi/
Representasi luaran	[giri]	[ampi]

Berdasarkan rumus (5), diftong /aj/ mengalami proses peleburan menjadi vokal [i] dengan meleburkan segmen [j] yang merupakan bunyi geluncuran. Kajian ini membuktikan bahawa vokal /i/ wujud pada kedua-dua bahasa Melayu dan bahasa Arab. Namun, pelajar Arab hanya boleh menyebut bunyi /i/ pada perkataan diftong dengan meleburkan segmen geluncuran. Dalam data 1 dan 2, diftong /aj/ menjadi [i] dalam perkataan /gerai/ dan /ampaj/. Kedua-duanya meleburkan bunyi geluncuran /j/ menjadi /giri/ dan /ampi/. Melalui hasil dapatan ini, timbul persoalan berkenaan peleburan segmen pada /aj/ kerana ia wujud pada kedua-dua bahasa. Hal ini berkemungkinan berkait dengan masalah kecelaruan huruf yang melibatkan kemahiran membaca bahasa Melayu. Pelajar Arab dilihat tidak mampu untuk menyebut kedua-dua bunyi urutan vokal tersebut. Bunyi /a/ dan /j/ juga terletak pada kedudukan yang berbeza, iaitu /a/ terletak pada posisi tinggi dan /j/ terletak pada posisi rendah. Hal ini menyebabkan mereka tidak mampu untuk menyebut bunyi /a/ dan digeluncurkan kepada /j/. Sebaliknya, mereka meleburkan segmen tersebut menjadi /i/. Faktor kemahiran membaca juga mungkin menyumbang kepada masalah tersebut kerana diftong /aj/ dalam perkataan /gerai/ dan /ampai/ ditulis dengan bunyi /ai/. Oleh itu, mereka cenderung untuk menggugurkan segmen /a/ pada diftong /ai/.

Masalah sebutan diftong /aj/ ini juga berlaku disebabkan kekeliruan diftong dalam bahasa Melayu dengan bahasa Arab. Dalam bahasa Arab, diftong /aj/ ditulis dengan adanya tanda baris, sama ada baris fatha, kasra dan damma. Tanda baris ini yang memudahkan mereka untuk menentukan bunyi diftong tersebut. Namun, dalam bahasa Melayu pula, bunyi diftong tidak ditandai dengan penanda sedemikian. Penutur sendiri perlu mahir menyebut bunyi

geluncuran tersebut. Faktor tersebut berkemungkinan mendorong pelajar Arab untuk meleburkan salah satu segmen dalam urutan vokal. Masalah peleburan vokal juga didapati berlaku dalam diftong /aw/ berikut:

- 6) Diftong /aw/ berubah menjadi vokal bundar [o] apabila berada di suku kata akhir

Daftar kata yang telah mengalami proses perendahan vokal ini adalah seperti berikut:

Representasi dalaman	/paw/	/pukaw /
Proses perendahan vokal	/po/	/puko/
Representasi luaran	[po]	[puko]

Berdasarkan rumus (6), bunyi diftong /aw/ menjadi bunyi [o] apabila berada pada suku kata akhir. Contohnya dapat dilihat pada contoh data 1 dan 2, iaitu perkataan /paw/ menjadi [po] dan perkataan /pukaw/ menjadi [puko]. Pelajar Arab menghadapi kesukaran dalam menyebut diftong /aw/ walaupun diftong tersebut wujud dalam inventori diftong bahasa Arab. Hal ini berkemungkinan kerana diftong /aw/ dalam perkataan tersebut ditulis sebagai /pau/ dan /pukau/. Oleh itu, pelajar Arab menghadapi kekeliruan bunyi kerana tidak tahu cara penyebutan bunyi urutan vokal tersebut, iaitu dari vokal rendah /a/ digeluncurkan kepada bunyi /w/. Dalam bahasa Arab, mereka tidak menghadapi kekeliruan berikutan adanya tanda baris pada huruf /و/ dan /ا/. Dengan ini, jelaslah menunjukkan bahawa pelajar Arab mengalami kesukaran dalam menyebut bunyi diftong /aj/ dan /aw/ walaupun bunyi tersebut wujud dalam bahasa Arab. Sebaliknya, mereka tidak menghadapi kesukaran dalam menyebut bunyi /oj/ yang tidak wujud dalam bahasa Arab.

Hasil dapatan kajian juga mendapati bahawa sebutan bunyi diftong /oj/ tidak mengalami sebarang masalah dalam kalangan pelajar Arab. Hal ini menimbulkan persoalan berikutan diftong /oj/ tidak wujud dalam sistem inventori vokal bahasa Arab. Tambahan pula, vokal /o/ juga tidak wujud dalam sistem vokal bahasa Arab. Mereka menyebut perkataan-perkataan yang mengandungi diftong /oj/ dengan baik tanpa berlaku sebarang proses fonologi. Hal ini mungkin boleh dikaitkan dengan empat kemahiran dalam pembelajaran bahasa asing. Kebanyakan responden mempunyai latar belakang bahasa Inggeris dan dijadikan bahasa harian mereka. Faktor ini boleh menjurus kepada pengetahuan sistem bunyi vokal dalam diri penutur. Pelajar Arab dapat mengenal pasti bunyi berkenaan berdasarkan latar belakang bahasa Inggeris. Hal ini menyebabkan mereka dapat mengenal pasti bunyi berkenaan dalam bahasa Melayu. Diftong /oj/ atau /oi/ pula terletak pada kedudukan yang lebih kurang sama, iaitu vokal /o/ pada kedudukan tinggi lidah dan /i/ pada kedudukan separuh tinggi. Hal ini akan memudahkan pelajar Arab untuk menyebut dengan betul.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, pelajar berbangsa Arab sememangnya mengalami kesukaran dalam menyebut bunyi vokal dan diftong bahasa Melayu. Namun, tidak kesemua bunyi vokal dan diftong yang bermasalah. Hal ini melibatkan pelbagai faktor yang menyumbang kepada masalah tersebut. Antaranya ialah sistem inventori vokal dan diftong yang berbeza antara bahasa Melayu dan bahasa Arab. Perbandingan sistem inventori fonem ini sangat membantu dalam mengenal pasti masalah sebutan yang berlaku dalam kalangan pelajar Arab. Ketidakhadiran beberapa bunyi vokal dan diftong dalam bahasa Arab menyebabkan mereka mengalami kekeliruan bunyi ataupun memang tidak mempunyai maklumat tentang bunyi tersebut. Terdapat beberapa bunyi vokal yang mengalami proses fonologi, iaitu proses peninggian vokal, proses perendahan vokal dan proses peleburan vokal. Proses peninggian vokal melibatkan perubahan vokal depan rendah [e] menjadi vokal depan tinggi [i] apabila berada di suku kata pertama dan vokal tengah [ə] menjadi vokal depan tinggi [i] apabila berada di suku kata pertama. Proses perendahan vokal melibatkan Vokal belakang tinggi [u] menjadi vokal belakang separuh tinggi [o] apabila berada di suku kata pertama dan vokal belakang tinggi [u] menjadi vokal belakang separuh tinggi [o] apabila berada di suku kata akhir. Proses peleburan vokal pula melibatkan diftong /aj/ berubah menjadi vokal tinggi [i] apabila berada di suku kata akhir dan diftong /aw/ berubah menjadi vokal bundar [o] apabila berada di suku kata akhir. Proses yang berlaku dianalisis dengan menggunakan TG bagi memperlihatkan perbezaan yang wujud dalam penyebutan bunyi vokal dan diftong oleh pelajar Arab.

RUJUKAN

- Catford, J. C. 1977. *Fundamental problems in phonetics*. Edinburgh: University Press.
- Iram Sabir & Nora Alsaheed. 2014. Brief Description of Consonants in Modern Standard Arabic. *Linguistics and Literature Studies*, 2.7 (2014), 185 - 189.
- Khuzaiton Zakaria & Thana Abdullah. 2014. *Mengajar Bahasa Melayu kepada Penutur Asing dan Cabarannya: Pengalaman di Universiti Malaysia Kelantan, Malaysia*. Profesional Development in Education. Universitas Widyatama.
- Lim Hui Woan, Lim Su Hui. 2017. Sebutan Bahasa Melayu oleh Penutur Cina (*ChinMalay*) Berdasarkan Latar Belakang Persekolahan. *Jurnal Bahasa*, 17(2), 334-358.
- Majdan Paharal Radzi, Shahidi A. H. & Rahim Aman. 2019. Ciri-Ciri Akustik Bunyi Faringealisasi Arab oleh Penutur Natif Melayu: Penelitian Berasaskan Perbezaan Jantina. *Jurnal Melayu*, 18(1), 13-28.
- Mohammed A., Al-Badawi & Jamal Azmi Salim. 2014. The Perception of English Vowels by Arab EFL Learners: A Case Study of University Students at Zarqa University. *Research on Humanities and Social Sciences*, 4(20), 23-26.
- Mohd. Shaffie. 1991. *Metodologi Penyelidikan edisi ke-2*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Norfazila Ab. Hamid. 2019. Inventori Fonem Dialek Melayu Jugra di Permatang Pasir. *Jurnal Melayu*, 18(1), 29-42.
- Nursuhada Saufi, Ummi massyuria Zulkipli, Nurul Zafirah Amran, Amirah Ayuni Muslim & Farah Nur Amira Hasmah. 2017. Peralihan Vokal /i/, /o/ dan /a/ dalam Dialek Melayu NorfMelaka. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 2 (6), 92-103.
- Nurul Aznina Mohd Salleh & Sharifah Raihan Syed Jaafar. Struktur Suku Kata Dasar Bahasa Jawa Sulong. *Jurnal Melayu*, 16(1), 82-100.

- Patton, M. Q. 1990. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Edisi ke-2. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Siti Saniah Abu Bakar. 2013. Kekangan Pelajar Asing dalam Menggunakan Kemahiran Bertutur Bahasa Melayu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*, 3(1), 52-62.
- Schane, S. A. 1973. *Generative Phonology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Taylor, SJ & R Bogdan. 1984. *Introduction to Qualitative Research Methods: The Search for Meanings*. Edisi ke-2. John Wiley and Sons: Toronto.
- Teoh, Boon Seong. 1994. *The sound system of Malay revisited*. Kuala Lumpur: Institute of Language and Literature.
- Yong Chyn Chye & Vijayaletchumy Subramaniam. 2012. Analisis Kesilapan dalam Pembelajaran Bahasa Melayu Oleh Pelajar Asing. *GEMA Online^{TM} Journal of Language Studies*, 12(2), 667-692.
- Yunus Maris. 1980. *The Malay Sound Systems*. Petaling Jaya: Fajar Bakti.
- Zaharani Ahmad. 2005. *The phonology-morphology interface in Malay: an Optimality theoretic account*. Pacific Linguistics: The Australian National University.
- Zaharani Ahmad, Teoh Boon Seong. 2005. *Fonologi Autosegmental: Penerapannya Pada Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka

Biodata Penulis:

Jasah Jumayza Ahmad, Syafika Atika Othman dan Sharifah Raihan Syed Jaafar adalah daripada Program Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.